CZU: 377.091.279.7:61 **DOI:** https://doi.org/10.5281/zenodo.7360778

DIDACTICA FORMĂRII COMPETENȚELOR PROFESIONALE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PROFESIONAL MEDICAL DUAL

Mariana NEGREAN, Svetlana CHEPTANARI, Galina CRECIUN
Republica Moldova

Autorii abordează problema didacticii formării competențelor profesionale a asistenților medicali, instruiți în contextul învățământului dual. în articol sunt prezentate premisele inovaţiilor educaţionale centrate pe probleme actuale ale învățământului profesional medical prin prisma instruirii asistenților medicali, centrată pe competențe.

Cuvinte-cheie: *didactica, competențe profesionale, învățământ dual, învățământ profesional medical.*

DIDACTIC OF TRAINING THE PROFESSIONAL SKILLS IN DUAL MEDICAL PROFESSIONAL EDUCATION

The authors address the didactic issue of training the professional skills of medical assistants, trained in the context of dual education. The article presents the premises of educational innovations centered on current problems of professional medical education through the prism of the training of medical assistants, centered on competences.

Keywords**:** *teaching, professional skills, dual education, professional medical education*.

Învățământul profesional medical postsecundar și postsecundar nonterțiar din Republica Moldova reprezintă o parte componentă a sistemului educațional medical și asigură formarea specialiștilor medicali cu studii medii de specialitate pentru sistemul ocrotirii sănătății, *inclusiv prin sistemul de învățământ dual*. Asistenții medicali, instruiți în cadrul *învățământului dual*, sunt capabili să presteze „servicii de îngrijiri individualizate, orientate spre persoană în plan preventiv, reabilitativ, curativ, paliativ, în condiții de staționar şi comunitate, repartizate după responsabilitate autonomă, delegată, interdependentă și interdisciplinară" [1, 2].

Formarea inițială a viitorilor asistenți medicali prin învățământul dual are drept scop *asigurarea, monitorizarea, compatibilizarea* și *evaluarea* calității serviciilor educaționale de instruire [3], oferite de instituția de învățământ profesional medical (colegiu), ajustate la standardele naționale și europene din domeniul medicinii, cu elaborarea, coordonarea și aplicarea procedurilor de asigurare a calității proceselor de formare și dezvoltare a competențelor profesionale generale și a competențelor profesionale specifice calificării.

Calitatea procesului de formare a competențelor profesionale la viitorii asistenți medicali prin învățământul dual este asigurată de promovarea relațiilor de parteneriat cu agenții economici și de implicarea *asistenților medicali din domeniul practic* în procesul educațional, utilizînd atât baza tehnico-materială a instituțiilor medicale, cât și potențialul profesional al specialiștilor din sistemul ocrotirii sănătății [3, 4].

Procesul de instruire a asistenților medicali prin învățământul dual, fiind unul complex și bazat pe competenţe, formează comportamente adecvate cerinţelor sistemului ocrotirii sănătății și suportă schimbări continue la nivelul: modernizării tehnologiilor de diagnostic, tratamentului și îngrijirilor medicale; interferenţei dintre cerere (înaintate către sistemul sănătății) şi ofertă (calitatea serviciilor medicale oferite); managementului activităţii profesionale a asistentului medical bazat pe proceduri și protocoale [5].

Didactica, fiind o „disciplină științifico-pedagogică care studiază procesele și elementele de predare-învățare", este parte componentă a pedagogiei moderne, care vizează procesul de instruire, cu toate componentele sale, interacţiunile dintre aceste componente şi modul în care este asigurată obținerea finalităţilor prestabilite.

De-a lungul anilor, didactica, a fost influenţată de formularea unor *finalităţi educaţionale*, asumate de societatea pedagogică. în prima jumătate a secolului XX, în mod prioritar, a fost promovată *„didactică conţinuturilor"*, care se axa pe transmiterea cunoştinţelor veridice, în forme c?t mai exhaustive, reprezentative și diversificate. Acest tip de abordare a instruirii a prevăzut acoperirea practic enciclopedică a cunoştinţelor existente la moment. Metoda principală a *didacticii conţinuturilor* s-a axat pe transmiterea cunoștințelor într-o formă cât mai exactă (prin definiţii, texte etc.), care nu se focusa pe utilitatea lor formativă şi pe dimensiunea critică [6]

Din a doua jumătate a secolului trecut începe a fi dezvoltată şi valorificată „*didactica atingerii obiectivelor*". Această abordare a fost semnificativ încurajată de construirea și implementarea *taxonomiei obiectivelor educaţionale*, realizate de *B.Bloom* și *L.Anderson*.

Taxonomia lui *L.Anderson* a fost dezvoltată direct din taxonomia cognitivă a lui *B.Bloom*, cu unele diferențe importante: *Bloom* a propus folosirea substantivelor, iar *Anderson* – a verbelor; totodată, taxonomia *Anderson* introduce ideea de creativitate și o abordează ca cea mai înaltă formă de învățare. Taxonomia propusă a facilitat abordarea complexă a procesului de instruire prin componente şi dimensiuni de *psihologie a învăţării,* care nu erau valorificate într-un mod expres.

Începând cu anii '80 ai secolului XX, finalităţile procesului de instruire sunt transpuse din zona obiectivelor în zona *competenţelor*, ca rezultat al dezvoltării

concepţiilor cognitiviste, conform cărora prelucrarea informaţiei produce formarea de competenţe [6].

Didactica competențelor valorifică:

1. *procesul de învăţământ,* care demonstrează că componentele procesului de învăţământ asigură modificări calitative, prin *repoziţionarea finalităţilor din două perspective diferite*: competenţe-cheie şi competenţe ale curriculumului disciplinar/modular;
2. *finalităţile procesului de învăţământ,* care au evoluat din zona cunoştinţelor spre cea a *scopurilor instructiv-educative*, apoi în zona *obiectivelor* şi, spre final, în zona *formării competenţelor;*
3. *conţinutul învăţământului,* care înglobează în sine *principii, sistem de valori, deprinderi, abilități, atitudini, forme,* care asigură apariția *conţinutului* şi *mediului informaţional*;
4. *metode, mijloace şi strategii de instruire,* care sunt într-o evoluţie continuă, generată de apariția și implementarea unor vectori noi (tehnologia informaţiei şi comunicării), precum şi de orientarea acestora spre eficientizarea procesului de formare profesională din perspectiva educaţiei centrată pe cel ce învață [7, 8];
5. *forme de organizare a instruirii,* care, actualmente, sunt organizate predominant sub formă de lecţii, fiind atât funcţionale, deoarece dețin multe elemente comode şi tradiţionale, c?t și specifice procesului de instruire, determinînd o noțiune foarte greu de înlocuit – *ora ca unitate de timp;*
6. *procesul de evaluare,* care valorifică trecerea de la evaluarea cunoştinţelor, spre evaluarea modului de realizare/aplicare a competenţelor supuse evaluării.

La etapa contemporană în sistemul de învăţământ din Republica Moldova este promovată *paradigma curriculumului centrat pe competențe,* care este implementat și în învăţământul profesional medical dual. Paradigma curriculumului centrat pe competenţe pune în prim-plan *competența,* ca finalitate a procesului de învățământ; or, învăţământul profesional tehnic are misiunea de formare şi dezvoltare a competenţelor profesionale, în conformitate cu prevederile Codului educației (2014) [9], Cadrului Naţional al Calificărilor [10] și ale Nomenclatorului domeniilor de formare profesională, al specialităţilor şi calificărilor pentru învăţământul profesional tehnic postsecundar şi postsecundar nonterţiar [11].

În esență, *competența profesională* este un sistem unitar de *cunoştinţe, abilităţi, atitudini și valori,* cu o componentă personală dinamică, aflată în dezvoltare continuă [12]. *Cunoştinţele* asigură baza teoretică a competenţei, variate tipuri de cunoştinţe – declarative, procesuale, strategice etc., conducând la diferite tipuri de abilităţi. *Abilităţile* reprezintă latura acţională a competenţei; ele se distribuie pe un registru variat, de la deprinderi/structuri algoritmice

(proceduri operaționale) până la strategii de abordare inovativă a problemelor (proceduri de sistem). *Atitudinile şi caracteristicile de personalitate* (obținute în timpul formării inițiale a asistentului medical prin învățământul dual și consolidate în cadrul activității profesionale) orientează valoric competenţa şi o susţin afectiv şi motivaţional.

Caracterul integrator al competenţei profesionale accentuează faptul că competenţa, ca expresie a calificării profesionale (calificării asistent medical) în contextul învăţământului profesional medical dual, nu se limitează la deprinderi punctuale, ci ia în calcul capacitatea de a gestiona situaţii medicale profesionale prin prisma activității autonome și delegate. Or a fi competent nu înseamnă doar a şti să execuţi o manoperă medicală, ci şi a şti să acţionezi şi să reacţionezi adecvat într-un context specific unor situații de îngrijiri medicale delegate, iar pe măsura creşterii nivelului de calificare, a şti să faci faţă situaţiilor noi în contextele de îngrijiri autonome. A acționa cu competență nu înseamnă că asistentul medical dispune doar de resurse (cunoştinţe, abilităţi, atitudini, calităţi profesionale), ci şi de capacități de a le combina şi a le mobiliza în situaţii specifice profesiei de asistent medical.

Demersul educaţional axat pe competenţe transformă competenţa profesională în element-cheie al procesului de formare profesională, în punct de referinţă, atât la nivelul intrărilor, prin proiectarea obiectivelor în termeni de competenţă, cât şi la nivelul ieşirilor, prin atingerea finalităţilor în termeni de competenţă şi demonstrarea acestora ca şi prezenţă a randamentului academic.

În documentele curriculare pentru învăţământul profesional tehnic, inclusiv medical dual, sunt specificate următoarele categorii de competenţe profesionale: *competenţe profesionale generale, competenţe profesionale specifice, competenţe profesionale specifice disciplinei* [11]. În această ordine de idei, „*competenţele profesionale generale, competenţele profesionale specifice* şi *competenţele profesionale specifice disciplinei* sunt stabilite în conformitate cu standardul calificării *„asistent medical*" şi „sunt exprimate prin formulări explicite de cunoştinţe, abilităţi şi/sau atitudini, care urmează să fie însuşite, formate şi/sau dezvoltate în rezultatul învățării".

Competenţele profesionale generale sunt proprii unui grup de profesii înrudite în cadrul unui domeniu ocupaţional (domeniul *medicină*), iar raportarea competenţelor generale la o meserie/profesie, specialitate concretă se efectuează prin formularea competenţelor profesionale specifice. *Competenţele profesionale specifice* reprezintă un sistem de cunoştinţe, abilităţi şi atitudini, care, prin valorificarea unor resurse, contribuie la realizarea individuală sau în cadrul echipei multidisciplinare a sarcinilor prestabilite de contextul activității asistentului medical. Aceste competenţe sunt formulate în termeni de cerinţe asociate profesiei de asistent medical, pe care trebuie să le întrunească asistentul

medical pentru a putea îndeplini anumite activități profesionale şi pentru a se integra în sistemul ocrotirii sănătății.

În *Cadrul de referință al curriculumului pentru învățământul profesional tehnic* se precizează că competenţele profesionale, care derivă din calificările incluse în *Registrul Naţional al Calificărilor din învăţământul profesional tehnic,* se concentrează pe activităţile-cheie, specifice profesiei de asistent medical, şi pe practicile profesionale relevante din domeniul medical [12].

Competenţele profesionale specifice disciplinei reprezintă o detaliere a competenţelor cognitive şi funcţional-acţionare, necesare pentru formarea şi dezvoltarea competenţelor profesionale specifice calificării asistentului medical. Aceste competenţe sunt formulate în aşa mod, încât să asigure o legătură evidentă între competenţele ocupaţionale, cerute de descrierea calificării, şi competenţele educaţionale, preconizate pentru a fi formate şi dezvoltate în cadrul disciplinelor fundamentale și de specialitate [13].

Actualmente, pentru învățământul profesional medical dual sunt elaborate, aprobate și implementate documente normative: *profilul ocupațional* [2], *standardul calificării*, planul de învăţământ şi curricula unităţilor de curs: curriculumul disciplinar, curriculumul modular, curriculumul stagiului de practică [12].

În curriculumul disciplinar, rezultatele aşteptate ale învăţării sunt formulate în termeni de unităţi de competenţe, care au, în special, un caracter cognitiv. Aceste unităţi de competenţe sunt constituite din cunoştinţe propriu-zise, abilităţi de dobândire şi de asimilare a cunoştinţelor, din atitudini, care asigură formarea şi dezvoltarea ulterioară a competenţelor profesionale specifice.

În curriculumul modular, rezultatele aşteptate ale învăţării, de asemenea, sunt formulate în termeni de unităţi de competenţă, însă, spre deosebire de curriculumul disciplinar, ele au un caracter funcţional-acţionar. Cunoştinţele, abilităţile şi atitudinile dintr-un astfel de curriculum sunt racordate în mod explicit cu atribuţiile şi sarcinile proprii din profilul ocupaţional și standardul educațional al calificării asistentului medical [12, 2].

În curriculumul stagiilor de practică rezultatele aşteptate ale învăţării sunt formulate în termeni de competenţe profesionale generale şi specifice, care sunt dezvoltate şi consolidate în cadrul stagiilor de practică prevăzute în planul de învățământ.

Proiectarea şi realizarea instruirii pe competenţe în învățământul medical dual se axează pe: proiectarea instruirii (proiectarea procesului instructiv, a unităților de învățare etc.), realizată în concordanţă cu planul-cadru pentru învățământul profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar și cu planul de învățământ pentru învățământul dual [4,14]; macroproiectarea instruirii (planificarea calendaristică anuală), organizată în conformitate cu

graficul procesului educațional; proiectarea unităţilor de învăţare, dezvoltată în conformitate cu curriculumul disciplinar/modular și planul tematic; proiectarea didactică a lecțiilor, realizate conform cadrului de învățare și gândire ERRE cu: formularea finalităţilor de învăţare, identificarea resurselor educaţionale și a strategiilor didactice, structurarea secvenţelor de învăţare, organizarea elementelor de evaluare, planificarea extinderii și a temelor de reflexie.

Elementele principale ale procesului de instruire a asistenților medicali prin învățământul dual sunt:

- caracteristicile elevilor supuşi instruirii: este un moment iniţial al procesului de instruire și se bazează atât pe motivația elevilor pentru instruire, cât și pe nivelul de cunoștințe și abilități achiziționate anterior;
- caracteristicile mediului educaţional, care sunt determinate de colectivitatea didactică a instituției, managementul instituțional, baza tehnico-materială a instituției de învățământ (existența dotărilor TIC, platformelor educaționale instituționale, centrelor de simulare, cabinetelor și laboratoarelor etc.) și a bazelor practice (a instituțiilor medico-sanitare publice și private);
- caracteristicile curriculumului și ale instrumentelor curriculare: acest element esențial al procesului de instruire are o valoare funcţională deosebită, deoarece reprezintă elementul central care asigură calitatea procesului de instruire [3];
- activităţile de învăţare: axate preponderent pe activitățile elevului de interacţionare cu suporturi construite, de investigare individuală sau în grup, fiind activ implicat în procesul autoformării profesionale [7];
- activităţile de predare ale profesorului: elementul distinctiv, care reprezintă trecerea cadrului didactic din postura de „emiţător de cunoştinţe" în cea de „organizator și facilitator al instruirii" [15, 8];
- evaluarea: evaluarea rezultatelor instruirii sunt organizate cu utilizarea modelelor de evaluare practicate în experiența internațională, și anume: utilizarea tehnologiilor informaționale moderne și a examenului clinic structurat obiectiv (The Objective Structured Clinical Examination – OSCE), propus de Federația Mondială de Educație Medicală (World Federation for Medical Education).

În această ordine de idei, Centrul de excelență în medicină și farmacie „Raisa Pacalo", la momentul actual, dezvoltă o linie de inovaţie educaţională centrată pe problemele actuale ale învăţământului profesional medical, cum ar fi: instruirea bazată pe competenţe; proiectarea unui curriculum în contextul competenţelor-cheie, competențelor profesionale generale și al competențelor profesionale specifice; dezvoltarea dimensiunilor interdisciplinare şi transdisciplinare ale procesului de instruire a asistenților medicali prin învățământul dual; utilizarea resurselor moderne de instruire, a elementelor

inovative din domeniile didacticii moderne, didacticii disciplinelor fundamentale și disciplinelor de specialitate; evaluarea bazată pe aprecierea competenţelor profesionale. Toate aceste aspecte asigură calitatea procesului de instruire a asistenților medicali prin învățământul dual, valorificând principiile dezvoltării inovative a învăţământului profesional medical din ţară.

Referinţe:

1. Clasificatorul Ocupaţiilor din Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.208 din 30.09.2021. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2021, nr.239-248, art.463.
2. Profilul ocupațional la programul de formare profesională 91210 Medicină, calificarea Asistent medical, validat prin Ordinul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al RM nr.964 din 17.08.2018. [Accesat: 25.09.2022]. Disponibil: http://cemf.md/ upload/PROFIL_ OCUPAIONAL/2018_2019_/Profil.ocupat.c.Med.sp.AM.PDF
3. Ghidul *Managementul calității în învățământul profesional tehnic*, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației RM nr.1228 din 22.12.2015.
4. Plan-cadru pentru învățământul profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației RM nr.1331 din 10.09.2018. [Accesat: 18.09.2022]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/plan-cadru_iptps_small.pdf
5. CHIŞ, V. *Pedagogia contemporană–pedagogia pentru competenţe*. Cluj-Napoca: Casa Cărţii de ştiinţă, 2005.
6. ARDELEAN, A. et al. *Didactica formării competenţelor*. Arad: Universitatea de Vest „Vasile Goldiş", 2012.
7. CALLO, T., PANIȘ, A., ANDRIȚCHI, V. *Educaţia centrată pe elev:* Ghid metodologic. Chişinău: Print-Caro, 2010.
8. CHICU V., DANDARA O., SOLCAN A. *Psihopedagogia centrată pe copil*. Chişinău: CEP USM, 2008.
9. Codul educației al Republicii Moldova, nr.152 din 17.05.2014 (cu actualizări: 2014, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020). [Accesat: 25.09.2022] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110112&lang=ro
10. Cadrul Naţional al Calificărilor din Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1016 din 23.11.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.421-427, art.1137.
11. Nomenclatorul domeniilor de formare profesională, al specialităţilor şi calificărilor pentru învăţământul profesional tehnic postsecundar şi postsecundar nonterţiar, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.853 din

14.12.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.340-346, art.957.
12. Cadrul de referinţă al curriculumului pentru învăţământul profesional tehnic. Chișinău, LED Moldova, 2016.
13. GREMALSCHI, A. *Ghid practic de elaborare a curriculumului pentru învăţământul profesional tehnic postsecundar şi postsecundar nonterţiar*, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației RM nr.296 din 21.04.2016. [Accesat: 25.09.2022]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/ default/files/ ome _296 din 21.04.2016.pdf
14. Planul de învățământ la Specialitatea Medicina 91210, calificarea Asistent medical (învățământ dual), aprobat de MSMPS RM și MECC RM, 2020.
15. ANDRIȚCHI, V. *Organizarea procesului educaţional*: Ghid metodologic pentru formarea cadrelor didactice din învăţământul preuniversitar. Chişinău: Știința, 2007.

Date despre autori:

Mariana NEGREAN, directoare, Centrul de excelență în medicină și farmacie „Raisa Pacalo", Chișinău; doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă", Chişinău, Republica Moldova

ORCID: 0000-0002-7865-4747

Svetlana CHEPTANARI, metodistă, Centrul de excelență în medicină și farmacie „Raisa Pacalo", Chișinău; doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă", Chişinău, Republica Moldova

Galina CRECIUN, profesoară, grad didactic superior la disciplina *Medicina internă cu nursing specific*, Centrul de excelență în medicină și farmacie „Raisa Pacalo", Chișinău, Republica Moldova.